

KÖNYVSZEMLE

Orbán Balázs örökösei. (Válogatott tanulmányok, esszék, naplójegyzetek Orbán Balázs személyéről és életművéről.) Szerkesztette Majla Sándor. Székelyudvarhely, 1995. 128.

Orbán Balázs szobrának 1995. február 4-én Székelyudvarhelyen tartott avató ünnepélyére kiadott könyv. Közreadja huszonnét ismert író, történész, néprajzkutató - Tavasz Sándor, Benkő Samu, dr. Kós Károly, Mikó Imre, Egyed Ákos, Erdélyi Lajos, Albert Dávid, Imreh István, Lászlóffy Aladár, Zepezaner Jenő, Tamás Tímea, Sütő András, Kántor Lajos, Páll Szilárd, Dávid Gyula, Léstyán Ferenc, Lóricz György, Banner Zoltán, Róth András Lajos, Beke György és Gaal György - Orbán Balásról írott tanulmányait, esszéit.

Orbán Balázs kiemelkedő erkölcsi személyiség, magyarságának öntudatos képviselője, akit áthat hűség és nemzetszerelme. Magyar és ember, haza és európaiság összefüggésében tudott gondolkodni és politizálni. Vallásáról és példaképeiről így vallott: "az én vallásom az, melyet Plato, Pythagoras, Sokrates, Krisztus hirdettek, s melynek apostolai Savonarola, Dante, Petrarca, Thököly, Rákóczi, Washington, Robespierre, Petőfi és mások. Az én szenteim azok, akik elhaltak a szabadság hirdetésében, a nép jogainak védelmében." Soha nem adta fel az 1848-49-es szabadságharc függetlenségi eszméjét, mert úgy vélte, hogy a függetlenség lehet biztosítéka annak, hogy Magyarország múltjához méltó szerepet tölthessen be Európában.

A könyv kiadásának célja a szerkesztő szerint az, hogy "a mai ember, akivel az elmúlt évtizedek politikai erői feledtetni akarták Orbán Balászt is, fedezze fel újra őt, az ifjabb nemzedék pedig megtalálja, találkozzék vele..., hogy gyakrabban időzzünk gondolatban Vele és az eszméivel, merítsünk közösség szeretetéből és szívleljük meg aggodalmait, hogy jobban vigyázhasunk önmagunkra. Hogy méltóbbak lehessünk örökösökként használni önmagunk biztonságáért azt a szellemi vagyont, amit reánk hagyományozott." Ezt az Orbán Balázs szellemet próbálja idézni a könyv is, felsorakoztatva értékeit és gyöngyeit, megvilágítva a történelem, a néprajzkutatót, a politikust, az erkölcsi személyiséget.

Orbán Balázs munkái, mindenekfelett főműve, A Székelyföld leírása, mely történeti és néprajzi tevékenységének legszebb eredménye, nagy tudományos kutatáson alapul, színes és sokoldalú képet nyújt a Székelyföldről. Mind a mai napig nélkülözhetetlen forrása az erdélyi múlt felleltározására vállalkozó történettudománynak. Hatalmas anyaggyűjtése pedig a kutatók valóságos kincsesbányája napjainkban.

Történetírói munkásságának botlásai, tévedései, romantikus történeteszmélete a kor általános tudományos színvonalának természetes következményei. Ezek azonban eltörpülnek emberi és tudományos értékei mellett.

Örök érdeme marad nagy anyaggyűjtése, mellyel műveltség- és művészettörténetünket gazdagította.

A magyarság joggal büszkélkedik Orbán Balázzsal, akinek életműve erőforrás és biztatás a jövőre.

A grafikák és a borítóterv Molnos Zoltán festőművész munkáját dicsérik. Köszönet illeti a kötet szerzőit: Majla Sándort, Dávid Gyulát és Cseke Gábort. A könyvet olvasóink figyelmébe ajánljuk.

(-)

Balázi Dénes: *Ne nézze senki csak a maga hasznát...* Szerkesztette: Cseke Péter. Székelyudvarhely. 1995. 128 l.

Ízléses, szép kiadásban jelent meg Balázi Dénes könyve, amely kisebb terjedelme ellenére egy jól dokumentált, részletes, felrázó szándékot, útmutatást és tudományos igényt egyaránt magába sűrítő munka.

A szerző megismerteti velünk a század elején kibontakozó és a világháborúk alatt megpróbált, majd a némaságba fojtott székely-magyar szövetkezeti mozgalmak, egyesületek létrejöttét, működését. A figyelem középpontjában a homoródmenti falvak állanak.

A könyv első részében képet kaphatunk a szövetkezet történeti típusairól, úttörőiről egészen a Hangya Szövetkezet létrejöttéig, amely országos szinten a legnagyobb irányító szerepet vállalta magára. Megtudjuk, hogyan jött létre a Székely Egyesület, a Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Ipari Kamara, valamint a Székelyföldi Gazdasági Akció. Ez után következik a homoródmenti helyzet részletezése, sorra tárgyalva az egyes falvakban láncszerűen terjedő gazdaság alapításokat.

Amikor a szellemi-anyagi nyomorból való menekülést nagy tömegek a kivándorlásban látták, akkor érkezik Ürmösi József, unitárius lelkész 1904. július 5-én Homoródszentpálra. A jövő fele reménytelenül tekintő nép között fáradhatatlan munkájával csakhamar felemelő apostollá válik. Nyolc évvel utána érkezik a faluba Pálffy Ákos énekvezér-tanító, aki Ürmösi első számú segítő-társává válik.

Balázi Dénes nagy részletességgel és szemléletesen mutatja be a meg-elevenedő élet érzékelhető eredményeit a népkönyvtár alapítástól a faragókörig, a vetítéses előadásoktól az irodalmi pályázatokig és csatornarendszerek építéséig.

A mozgalom kiszélesedik. Recsenyéden méhészkör alakul, Városhalván napszamos- és cselédségélypénztár, a különböző falvakban tejszövetkezetek. Ürmösi lap indítását szorgalmazza; megjelenik az Erdélyi Gazda, majd a Szövetség; Pálffy Ákos iskolaszövetkezetet szervez.

Az Ürmösiék által kezdeményezett népnevelő munkát folytatja a Székelykeresztúrra nevelőként érkező unitárius lelkész, Balázs Ferenc. Ugyanakkor a kezdeményezést átveszi az Unitárius Egyház, amely 1931-ben megnyitja a Homoród-, Gagy- és Nyikómente székely ifjai számára az "unitárius téli gazdasági iskolát" Székelykeresztúron. A példa követésre talál más felekezeteknél is Kézdivásárhelyen és Csombordon.

A szerző szól az első világháború alatti pangásról, hitel- és gépszövetkezetek kialakulásáról egészen az államosításig és az ötvenes évek gazdaságpolitikájáig, mely megbénított minden magánkezdeményezést, önálló gazdálkodást.

"Mit hoztak a szövetkezetek a homoródsíkok számára?" röviden bemutatja az egyes falvak nyereségét és a nyereség felhasználását.

A szerző valódi célja az, hogy párhuzamosan a múlt feltárásával előre mutasson a megtorpant jelenben. "Az udvarhelyszéki RMDSZ szélmalomharca és meddő helyben topogása is arra indított, hogy sürgősen tenni kell valamit gazdasági talpraállításunk, megerősödésünk érdekében."

Balázi Dénes az Epilógusban követi nyomon az erdélyi magyarság gazdasági helyzetének hullámváltozását 1945-től egészen napjainkig. Ugyanakkor felsorolja a jelenleg megalakult és működő homoródsíki gazdaköröket, valamint statisztikát közöl az ország területén működő magyar gazdakörök vidékszerinti eloszlásáról.

Az Epilógust egy "Töprengés" követi, amelyben röviden összegezi a jelenlegi nehézségeket, buktatókat és kínál néhány előremutató ötletet.

A könyv nemkevesebb értékes része a végén található melléklet, amely bőséges szemléltetést és dokumentációt nyújt a mozgalom vezéregyéniségeiről, a falvak elöljáróiról, egyházközségekről, tanfolyamokról, hivatalos okmányokról, nyomtatványokról, folyóiratokról, gyűlésekről és hasonlókról.

Balázi Dénes könyve egy egész sor "roppant időszerű" kérdést vet fel. Nem egy nosztalgia a régi idők felett, hanem a mai ember gondolkodásához igazodik. Határozottan józanít ki, hogy egyházunk mindenekelőtt erdélyi egyház, ezzel a jellegével maradt fenn annyi évszázadon keresztül és maradhat fenn a jövőben is. Vagyis belső erőből, önjellegéből táplálkozva és nem (csak) kívülről várva a segítséget. Ha az előttünk járóknak sikerült megérteniük az idők jeleinek intését, nekünk is meg kell találnunk a mai korét, hogy továbbéljünk általuk. Mintát mutat arra, hogy miként vehetünk véget az állandó földvesztésünknek s védekezhetünk egyszerre a nyomor és a nemzeti asszimiláció (szolgává süllyedés) ellen. A könyv nem arról beszél, hogy tenni kellene valamit, hanem konkrétan arról szól, hogy mit.

Köszönjük Balázi Dénesnek a könyvet és ajánljuk minden olvasónknak.

Czire Szabolcs

ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE!

A Keresztény Magvető előfizetési díja belföldön 6000 lej, melyet a lelkészi hivatal útján vagy közvetlenül az egyházi központban (Episcopia Unitariana, 3400 Cluj-Napoca, B-dul 21 Decembrie nr. 9.) lehet befizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére évi 20 dollár.

Annual subscription from abroad \$ 20 (postage included) should be sent to the Unitarian Church Headquarters, B-dul 21 Decembrie nr. 9, 3400 Cluj-Napoca, Romania.

